

- Устинович Гончаренко. – К.: Либідь. – 1997. – 573 с.
3. Кан-Калик В. Педагогическое творчество / В.Кан-Калик, Н.Никандров. – М.: Педагогика, 1990. – 142с.
 4. Морозов В.В. Навчальний діалог як передумова готовності майбутніх педагогів до діалогічного навчання школярів / В.В.Морозов // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наук, праць. – Кривий Ріг. – 2004. – Вип.7. – С.144-148.
 5. Пассов Е. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Евгений Пассов. – М., 1989. – 200 с.
 6. Практическая психология для преподавателей / [ред. М.К. Тулушкина]. – М.: Феликс, 1997. – С. 55- 57.
 7. Садова В. Рекомендации по формированию коммуникативной культуры учителя средствами школьной методической работы / Віта Вадимівна Садова. – Кривой Рог: КТПИ, 1998. – 46с.
 8. Тимченко І. Формування комунікативної культури студентів як шлях до підготовки спеціалістів / І.Тимченко // Теоретичні питання освіти та виховання: Збірник наукових праць. Випуск 10. – Київ: КДЛУ, 2000. – С.141-144.

*Г.Б.Штельмах,
канд. пед. наук,
доцент,
Криворізький ДПУ*

ВЗАЄМОДІЯ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ШКОЛИ З УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ЯК СИСТЕМА І ПРОЦЕС

У статті розглядається взаємодія середньої та вищої школи з удосконалення педагогічного професіоналізму як один із шляхів формування творчої особистості вчителя.

В статье рассматривается взаимодействие средней и высшей школы по совершенствованию педагогического профессионализма как один из путей формирования творческой личности учителя.

In the article interaction of average and the higher school on perfection of pedagogical professionalism as one of ways of formation of the creative person of the teacher is considered.

На сучасному етапі розвитку суспільства у зв'язку з виникненням нових стандартів інтелектуальної праці значно посилюється потреба у високо кваліфікованих педагогах. Освіта виступає як важлива умова соціального успіху та особистісного зростання вчителів. Ця обставина висуває певні вимоги до

організації конструктивної взаємодії викладачів вищої школи та вчителів середніх загальноосвітніх навчальних закладів, що потребує уваги до умов, за яких суб'єктивність викладачів та шкільних вчителів поєднується в єдиній системі спільної діяльності.

Проблема взаємодії є однією з центральних, оскільки від її трактування залежить психологічна коректність та цільова ефективність здійснення навчання, отримання освіти – важливої мети Державної національної програми “Освіта (Україна ХХІ століття)”.

Історично ідея взаємодії відноситься до праць М.І.Новікова, П.Д.Юркевича, П.Ф.Каптерєва (сократичний, еротематичний, евристичний спосіб навчання), К.Д.Ушинського (роль власної активності людини), Ф.І.Янковича де Мієрево, Х.А.Чеботарьова, М.Ф.Бунакова (якості особистості вчителя), В.П.Вахтьорова (розвивальне навчання), М.І.Пирогова (взаємодія вчителя та учнів). Змістовно ця ідея полягає у поєднанні діяльності викладачів вищих навчальних педагогічних закладів та вчителів середніх загальноосвітніх шкіл.

Інтерес до проблеми спілкування у вітчизняній соціальній психології (В.М.Соковнік, Б.Д.Паригін, Б.Ф.Поршнев) сприяв її перенесенню в сферу педагогічної праці і виникненню терміна “педагогічне спілкування” (О.О.Леонт'єв) та його інтенсивній розробці (Г.В.Дьяконов, Л.В.Змієвська, В.А.Кан-Калік, Г.О.Ковальов, Є.Л.Малиновський, Н.І.Шеліхова) як комунікативного засобу поєднання діяльності вчителя та учнів. Конструктивний перенос ідеї педагогічного спілкування в соціально-психологічну парадигму міжособистісних стосунків викладачів вищої школи та вчителів середніх навчальних закладів із застосуванням положення В.М.М'ясищева про спілкування як єдність “ставлення” та “вираження” отримав логічне продовження у терміні “педагогічна взаємодія” (Я.Л.Коломінський).

Педагогічна взаємодія здійснюється у контексті “сумісної праці” (О.В.Киричук), виникає необхідність визначити особливості та структуру взаємодії середньої та вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму як спільної діяльності.

Поняття “взаємодія” надзвичайно багатозначне. З погляду філософії ця категорія являє собою одну із загальних форм взаємозв'язку між явищами. Її суть полягає у зворотному впливі одного предмета чи явища на інше. Отже, взаємодія відтворює процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну зумовленість і породження одним об'єктом іншого.

Суспільство – це система взаємодій людини з іншими людьми. Різноманітні соціальні відносини, суб'єктом яких є

особистість, зумовлені багатоманітністю соціальних інтересів. Соціальні стосунки мають об'єктивний характер, але для кожної людини вони, відбиваючись у її внутрішньому світі, набувають особистісного забарвлення, що виявляється в конкретній поведінці людини, її почуттях, настроях. Саме тому в конкретній реальності як факт постає міжособистісний соціально-психологічний аспект соціальних відносин. Тобто міжособистісні стосунки між викладачами вищої школи та шкільними вчителями формуються не поза суспільними, а всередині них, як персоніфіковане відтворення знеособлених соціальних зв'язків. Міжособистісні стосунки визначають тип взаємодії, а також ступінь вираження цього типу. Безпосередні умови життєдіяльності людини впливають на формування міжособистісних контактів. Тому їхнім підґрунтям є емоційна забарвленість. Емоція спонукає до дії, вона відіграє важливу роль у встановленні й супроводі міжособистісних стосунків. Емоція також впливає на когнітивну переробку інформації, дає змогу проявляти гнучкість поведінки викладачів вищих навчальних закладів та вчителів загальноосвітніх середніх шкіл. Конкретний зв'язок між вищою та середньою школою відбувається у формі контакту, взаємодії. Контакт можна вважати першою сходинкою реальної взаємодії. Взаємодія – це систематичні, досить регулярні дії суб'єктів один на одного, які мають на меті викликати певну відповідну реакцію, котра породжує нову реакцію того, хто робить вплив. Тобто відбувається обмін діями, зароджується спорідненість дій обох суб'єктів, їхня координація, стійкість інтересів, планування спільної діяльності, розподіл функцій тощо. Дії сприяють взаємному регулюванню, взаємовпливу, взаємному контролю, взаємодопомозі. Все це передбачає, що кожен з учасників взаємодії робить свій внесок у виконання спільного завдання, коректуючи свої дії, враховуючи попередній досвід, активізуючи власні здібності і можливості партнера. Отже, взаємодія – це організація людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності. Тобто, спілкуючись, обмінюючись інформацією, вузівські викладачі та шкільні вчителі виробляють форми й норми спільних дій, організують й координують ці дії. Зазвичай стратегія взаємодії зумовлена характером суспільних стосунків, які представлені виконуваною соціальною діяльністю, а тактика – визначається безпосереднім уявленням про партнера (його наміри, мотиви, установки).

Взаємодію середньої та вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму ми розглядаємо як процес, як соціальне явище. Ось чому для зміни характеру взаємодій середньої та вищої школи з підвищення якості підготовки педагогічних кадрів

необхідно змінювати соціальне середовище, так як взаємодія середньої та вищої школи слугує інтересам суспільства і виражає інтерактивну сторону спілкування, яка фіксує не тільки обмін інформацією, але й організацію сумісних дій, які дозволяють реалізувати деяку загальну для партнерів діяльність. Взаємодію середньої та вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму ми розглядаємо як процес взаємозумовлених соціальних дій, що пов'язані циклічною причинною залежністю, в якій дії одного суб'єкта є одночасно причиною і наслідком дій інших суб'єктів. Спілкуючись з колегами, з наставниками, вчителі постійно здійснюють соціальні взаємодії, які є дуже різноманітними за формами вияву. У нашому дослідженні ми розглядаємо взаємодію середньої та вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму як раціональний, усвідомлений, орієнтований на поведінку інших людей процес.

Взаємодію середньої та вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму ми розглядаємо як процес в двох аспектах. Перший аспект – це розгляд взаємодії як контакту двох або більше осіб, що має своїм результатом взаємні зміни їх діяльності, стосунків, установок. Другий аспект – ми розглядаємо взаємодію як взаємно зумовлені індивідуальні дії, що пов'язані циклічною причинною залежністю. У цьому аспекті поняття “взаємодія” ми використовуємо для визначення способу реалізації спільної діяльності, мета якої зумовлює взаємне узгодження індивідуальних дій, розподіл та кооперацію функцій. Під час взаємодії середньої та вищої школи відбуваються різні контакти: просторові, обміну, зацікавленості. Ми погоджуємося з М.Обозовим, що під час взаємодії відбувається два типи просторових контактів: можливий (опосередкований) і візуальний (мовчазної присутності).

Взаємодії середньої та вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму притаманні контакти зацікавленості, обміну.

Отже, взаємодія середньої і вищої школи з підвищення якості підготовки педагогічних кадрів, на наш погляд, має характер суб'єкт-суб'єктних відносин.

Це дозволяє розглядати взаємодію середньої та вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму як систему і виявити в цій системі мотиваційно-змістовий компонент (різноманітна система завдань для вчителів, що працюють на рівні стандарту), організаційно-процесуальний компонент, що включає: діагностику пізнавальних можливостей і виявлення освітнього потенціалу педагогів, урахування нахилів, здібностей учителів, єдність методів і форм підвищення кваліфікації, організацію індивідуальної і групової

роботи, моніторинг якості та комфортності вдосконалення педагогічного професіоналізму. Одним із компонентів цієї системи є оцінювально-результативний компонент, що включає, корекцію змісту й технологій вдосконалення педагогічного професіоналізму та моніторинг і оцінку результативності процесу вдосконалення педагогічного професіоналізму.

Згідно з теорією систем, усі складні об'єкти групуються за певними принципами. Одним із головних принципів побудови системи є цілісність, за якою усі елементи системи утворюють єдине ціле, але її властивості не вичерпуються особливостями її складових, не зводяться до них.

Навпаки, властивості компонентів залежать від системи, до якої вони входять. Цілісність системи передбачає наявність в ній такого ступеня взаємозв'язку між усіма її компонентами; коли зміст в одному з них викликає зміни в інших та в системі в цілому.

Однак при зміні компонентів системи існуюча сітка зв'язків та відносин в системі зберігається, що свідчить про її структурність.

Структурність – наступний принцип системи. Кожній системі притаманний певний характер і механізм зв'язків і відносин між її компонентами, який визначає функціонування всієї системи.

Взаємодії середньої та вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму притаманна ієрархічність. Це означає, що кожний компонент системи – підсистема, яку можна розглядати як самостійну систему.

Для взаємодії середньої та вищої школи з підвищення якості підготовки педагогічних кадрів суттєвою є багатозв'язність елементів, тобто взаємозв'язок підсистем на одному рівні і між різними рівнями ієрархії.

Взаємодії середньої і вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму притаманна наявність інформаційних зв'язків між частинами і підсистемами.

На підставі всього вище сказаного ми маємо змогу розглядати взаємодію середньої і вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму як суб'єкт-суб'єктну взаємодію під час підвищення якості підготовки педагогічних кадрів, функціональними атрибутами якої виступають "особистість" та "діяльність" у значенні головних інструментальних функцій суб'єкта (викладача вищого навчального педагогічного закладу і шкільного вчителя).

Розглядаючи міжособистісну взаємодію у системі "суб'єкт-суб'єкт", ми запропонували модель взаємодії середньої і вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму (рис. 1)

Розділ I. Теоретичні основи педагогіки вищої школи

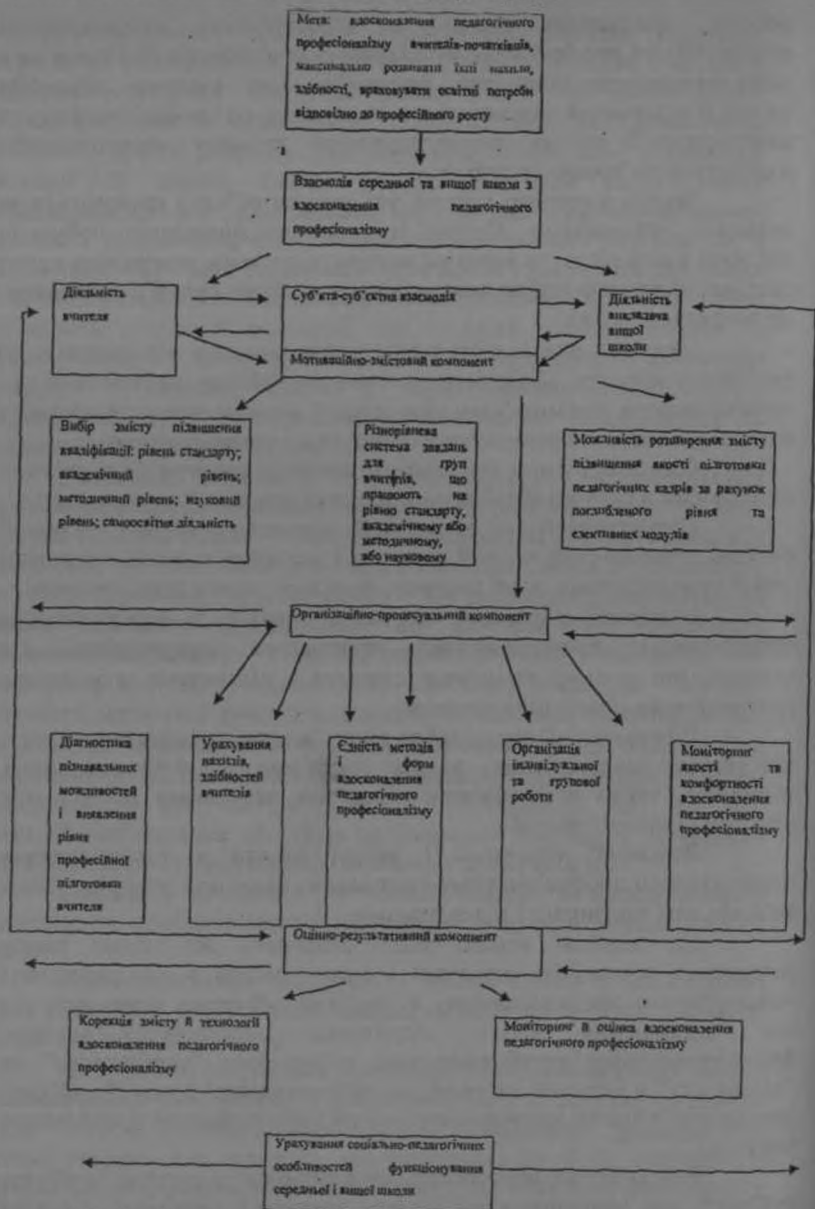

Рис. 1. Модель взаємодії середньої і вищої школи з вдосконалення педагогічного професіоналізму